

'Blijven komen naar de groentetuin, al moet het op de wenkbrauwen'

Gisteren om 20:30 door Merel Visscher

Joost Jaspers (rechts) en Ben op ten Berg in hun stukje 'Gebrookerbos'. Afbeelding: Bas Quaedvlieg

Geef de mensen het vertrouwen. Geef ze de ruimte, maar bemoei je er als gemeente niet te veel mee. Dat is de methode Gebrookerbos. Een voorbeeld van een van de projecten? De Vergeten Groentetuin van Maria Gewanden.

Het is even speuren, maar er hangt toch echt een bordje: aan een lantaarnpaal is een zelf geschilderde verwijzing naar de Vergeten Groentetuin, die verborgen achter flatgebouwen ligt. Daar staan twee sjekkies draaiende vijftigers in stevige laarzen klaar voor de rondleiding door de stadstuin.

Wat hier eerst was? Joost Jaspers (54) en Ben op ten Berg (52) laten een korte, schampere lach horen. Rotzooi, onkruid. Een niemandslandje in Hoensbroek. Maar wel net dat plekje dat zij, als vrijwilligers van een kringloopwinkel in de buurt, nodig dachten te hebben. Jaspers, afgekeurd hovenier, is de stuwende kracht. Hij woont in een van de aangrenzende flats en is zeker drie dagen per week in de tuin te vinden. Hij groeide op als boerenjongen in het Heuvelland en bouwt hier in de 'buitenstad' op "wat ze ons vroeger hebben afgenomen. Kom je in een flat en dan denk je : what the fuck?". Voor zijn flat maakte hij zijn eigen groentetuin. "Gewoon, hup: stuk tegel eruit en laat maar groeien. De pompoenen groeiden langs de lantaarnpaal omhoog. Niet iedereen vond dat leuk."

Bunny en Saartje

April 2016 hebben ze alles omgespit en zijn ze aan de gang gegaan. Nu groeien er ‘vergeten groenten’ als aardperen en snijbiet. Maar ze hebben ook broccoli, tomaten, boerenkool, spruiten; noem maar op. Van de smeerwortelen die er groeien maakt Jaspers zelf zelf: "Superspul." Kippetjes scharrelen overal tussendoor en de eitjes die ze leggen worden verkocht. Met de opbrengst wordt weer voer gekocht, ook voor de konijnen Bunny en Saartje en eenden die ze houden.

De hokken, de kas, het terras: alles is zelf getimmerd of bij elkaar gesprokkeld, met minimale middelen. Van een oude kerkbank is een ren gemaakt voor de dieren. Zelfs de afrastering is vervaardigd met twijgjes. Trots wijst Op ten Berg, die al jaren vanuit Voerendaal als dagbesteding naar de tuin komt, naar de door hem getimmerde houten wegwijzer. Die is er neergezet voor de kinderen uit de buurt, die ze graag erbij willen betrekken.

Misgelopen

Dat is een beetje misgelopen, vindt Jaspers. "Er zijn wel wat klassen geweest van de school in de buurt en dat was een succes. Maar dat de kinderen daarna ook gewoon mogen komen, is blijkbaar niet goed overgekomen. Terwijl het voor veel kinderen heel goed is. Ze weten niet eens meer waar de eieren vandaan komen."

Maar ook voor de minderbedeelden in de wijk zou de Vergeten Groentetuin uitkomst kunnen bieden. De groenten zijn gratis af te halen, maar gek genoeg is er geen animo voor. Via workshops de Gebrookerbosacademie hebben Jaspers en de andere vrijwilligers geleerd hoe ze de buurt bij hun project kunnen betrekken. Want de tuin is van iedereen. "We hebben geflyerd. We hebben een barbecue gehouden. Maar er komt niemand. Wat moet ik dan doen, op mijn knieën gaan zitten?" De vaste kern van de Vergeten Groentetuin bestaat uit vier vrijwilligers. Wat doen ze met alle groenten uit de tuin? Jaspers, terwijl hij een oranje bloemetje van de Oost-Indische kers in zijn mond stopt: "Maak je daar maar geen zorgen over, die komen wel op."

Door Gebrookerbos is de tuin regelvrij kunnen ontstaan. "Wat we hier hebben, dat kan niet in een volkstuin", zegt Jaspers. "Daar hoef je bijvoorbeeld al niet met dieren aan te komen. Wij vinden dat juist gezellig."

Kastje

Kritiekpunten hebben de mannen wel: de bureaucratie is er nog steeds. Zo hebben ze begin dit jaar subsidie aangevraagd. Geen groot bedrag, achthonderd euro voor het aanleggen van een trap en de watervoorziening. Geen overbodige luxe na deze zomer. Jaspers: "Je moet er zelf de hele tijd achter aan zitten. Dan ga je van het kastje naar de muur. Daar weet niemand het meer en dan sta je weer bij het kastje. Nu is het jaar om en we hebben nog geen cent gekregen. Ach, we zijn blij dat we wat krijgen, laten we het zo maar zeggen."

Hoe moet het met de tuin als Jaspers en de anderen geen energie of tijd meer hebben? Wordt de tuin dan vergeten? Ook daar maakt de Hoensbroekenaar zich geen zorgen over. "Ik blijf komen. Al moet ik op mijn wenkbrauwen lopen."

BURGER IS DE BAAS IN HET GEBROOKERBOS

Veel mooie dingen die in Gebrookerbos gebeuren, zijn begonnen met een klacht. Een schoolgebouw dat wordt gesloopt en een gapend gat in de wijk achterlaat, bijvoorbeeld. Of een stukje groen dat maar een beetje ligt te verpieteren. In Heerlen-Noord en Hoensbroek stikt het door de bevolkingskrimp van dat soort openbare ruimte. Plekjes waar de mensen die er wonen best wat mee willen. Zij lopen echter tegen procedures en regels aan bij de gemeente, en haken af.

Loslaten

In het Gebrookerbos wordt dit losgelaten. De burger bepaalt. Dit vergt nogal een cultuuromslag bij ambtenaren. Veel burgerinitiatieven passen namelijk niet in het bestemmingsplan, legt projectleider Kelly Damoiseaux van de gemeente Heerlen uit. "In het verleden werd dan gezegd: 'het past niet' en daarmee was het afgelopen. In het Gebrookerbos laten we die regels los en laten we bekijken hoe het dan wél kan. En ja: dat is best eng. Als ambtenaar zijn wij gewend lijstjes af te vinken. Nu moeten we de burger het vertrouwen geven. Bewoners komen soms met ideeën die je zelf niet zou hebben gekozen. Toch moet je ook dat uit handen kunnen geven. Je moet het in ieder geval niet vanuit de discipline die je hebt gaan invullen."

Het vergt tevens een omslag bij burgers: openbare ruimte is toch een zaak van de gemeente?

Damoiseaux: "Dit soort reacties kregen we ook wel eens: 'Moeten de bewoners jullie werk doen?' Toen de mensen met deze kritiek zagen dat die bewoners ook de verantwoordelijkheid kregen, waren ze overstag.

Bij die verantwoordelijkheid komt echter wel wat kijken. De burgers moeten verder veel zelf regelen. Zoals het draagvlak voor een plan in de buurt, al heeft dat bij de tot nu toe zestig initiatieven nooit voor problemen gezorgd. Ook moeten mensen zelf subsidie aanvragen, al wordt daar wel bij geholpen door een *broker*: een soort makelaar in contacten (geen ambtenaar) die de initiatiefnemers begeleidt. "Te vaak wordt gezegd: zet je idee maar even op papier, maar dat is voor veel mensen lastig", zegt Linda Frints van Neimed, het kennisinstituut dat samen met de Open Universiteit onderzoek doet naar het effect van deze Gebrookerbos-methode. "Terwijl deze mensen vaak wel heel goed weten hoe je de handen uit de mouwen steekt."

Vrijwilligers

Niet alles lukt. Sinds het begin in 2016 zijn er een stuk of tien initiatieven afgefallen omdat ze echt niet konden, of omdat de mensen er zelf niet mee verder wilden. Vrijwilligers vinden blijft een probleem. Om zelf de buurt te enthousiasmeren voor je project, worden op de 'Gebrookerbosacademie' workshops gegeven.

Bonnetjes hoeven burgers niet in te leveren om te bewijzen dat ze hun subsidie goed besteden. Iets wat de politiek wel weer eng vindt, zo bleek onlangs tijdens een discussie over het beschikbaar stellen van een Gebrookerbosfonds. Al is er nog nooit misbruik van gemaakt zegt Damoiseaux. "Een fotoverslag is voldoende. We gaan ervan uit dat het goed gaat. Ook dat is omdenken."

‘Uitzendbureau voor projecten Gebrookerbos’

Door merel visscher

hoensbroek

De gemeente Heerlen gaat kijken of langdurig werkloze inwoners via Baanbrekend Werk kunnen worden ingezet voor de burgerprojecten van Gebrookerbos. Veel van deze projecten kampen namelijk met hetzelfde probleem: een gebrek aan vrijwilligers. Er worden nu al mondjesmaat mensen ingezet via dagbesteding, maar er wordt nu ook gekeken of er een soort ‘Gebrookerbospoule’ kan worden ingezet voor het onderhoud.

„Het idee is om een soort uitzendbureau Gebrookerbos op te zetten”, zeggen projectleider Kelly Damoiseaux van de gemeente Heerlen en Linda Frints van kennisinstituut Neimed. „We zijn aan het inventariseren wat de behoeften zijn van de mensen achter de projecten.”

In Gebrookerbos mogen inwoners van Heerlen-Noord en Hoensbroek zelf dingen doen in leegstaande ruimte, zonder dat hier ingewikkelde en bureaucratische procedures voor moeten worden doorlopen. Sinds 2014 zijn tientallen initiatieven begonnen, van stadslandbouw tot het Sjef Dierenpark.